

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שם השיעור The Five Fast Days of Tevet (193)

שם המרצה Rabbi Dr. Aaron Adler (aaron.adler50@gmail.com)

(1)

1. שולחן ערוך אורח חיים סימן תקפ

בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם שלשה ימים; וכט' בו לא נודע איזו היא הצדה שאירע בו;

2. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ט עמוד א

דתניא: מעשה בתלמי המלך שכנס שבעים ושנים זקנים, והכניס בשבועים ושנים בתים, ולא גילה להם על מה כינסו. ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם: כתבו לי תורת משה רבכם. נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצו, והסכימו כולן ליעת אחת. וכתבו לו + בראשית א' + אלהים ברא בראשית, + בראשית א' + אעשה אדם בצלם ובדמות, + בראשית ב' + ויכל ביום הששי, וישבות ביום השביעי, + בראשית ה' + זכר ונקבה בראו, ולא כתבו בראם, + בראשית ז' + א + הבה ארדה ואבלה שם שפתם, + בראשית י"ח + ותצחק שרה בקרובה, + בראשית מ"ט + כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס, + שמות ד' + ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם, + שמות י"ב + ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה, + שמות כ"ז + וישלח את זאטוטי בני ישראל,

3. מגן אברהם סימן תקפ ס"ק ו

לא נודע - ובסליחות שלנו איתא שמות עזרא המופר

4. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף ג עמוד א

ואמר רבי יצחק: קרית ארבע - ארבע זוגות היו: אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק וריבקה, יעקב ולאה, איזה קברה ללאה בדידיה, והאי דמיש דדידי הוא. אמרו ליה: זבנתה. אמר להו: נהי דזבני בכירותא, פשיטותא מי זבני? אמרו ליה: אין, דכתבי: + בראשית נ + בקברי אשר כריתי ל', וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצק: אין כירה אלא לשון מכירה, שכן בכרבי הים קורין למכירה כירה. אמר להו: הבו לי איגרתא, אמרו ליה: איגרתא בארעא דמצרים היא. ומאן גיזול? גיזול נפתלי, דקליל כי איילתא, דכתבי: + בראשית מט + נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר, א"ר אבהו: אל תקרי אמרי שפר אלא אמרי ספר.

5. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד א

דתניא: + שמות ט"ו + עד יעבר עמך ה' עד יעבר עמך ה' - זו ביאה ראשונה, עד יעבר עמך ה' - זו ביאה שנייה; מכאן אמרו חכמים: ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגורם החטא.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

(2)

6. ספר הכוזב מאמר ב אות כד

אמר החבר: הובשתי מלך כוזב, והעון הזה הוא אשר מניענו מהשלמות מה שיעדנו בו האלהים בבית שני, כמה שאמר: +זכריה ב' י"ד+ "רני ושמחי בת ציון", כי כבר היה הענין האלהי מזומן לחול כאשר בהחלה אלו היו מסכימים כלם לשוב בנפש תפעה, אבל שבו מקצתם ונשארו רובם והזלילה בבבל רוצים בגלות ובעבודה שלא יפדו ממשכונותיהם ועניניהם, ושמוא על זה אמר שלמה: +שייר השירים ה' ב'+ "אני ישרה ולבי ער", כנה הללות בשינה וחלב הער התמדת הנבואה בניניהם. "קול דודי דופק", קריאת האלהים לשוב. "שדאשי נמלא טל", על שהווד קצתם לשוב האדמה בלתי נמורה, ונתן להם כמצפון לבם, ובאו הענינים מקוצרים מפני קצורם, כי הענין האלהי איננו חל על האיש אלא כפי הזדמנותו לו והנביאים, עד שהווד קצתם לשוב האדמה בלתי נמורה, ונתן להם כמצפון לבם, ובאו הענינים מקוצרים מפני קצורם, כי הענין האלהי איננו חל על האיש אלא כפי הזדמנותו לו אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. ואילו היינו מזדמנים לקראת אלהי אבותינו בלבב שלם ובנפש תפעה, היינו פוגעים ממונו מה שפגעו אבותינו במצרים. ואין זכורנו: השתחוה להר קדשי, והשתחוה להדום רגלי, והמחזיר שכנתו לציון חזלת זה, אלא כצפוף הזוזיר, שאין אמתו חושבים על מה שנאמר בזה חזלתו, כאשר אמרת מלך כוזב.

7. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

ג' ע' העשירי - זה עשרה בטבת, שבו סמך מלך בכל על ירושלים, שנאמר +יחזקאל כד+ ויהי דבר ה' אלי בשנה החשישית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר. בן אדם כתב על כתביו, ואני איני אומר כן, אלא: ג' ע' העשירי - זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לנולה שהולכת העיר, שנאמר +יחזקאל כ"ז+ ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי מפליט מירושלים לאמר הבה העיר, ועשו יום שמועה כיום שיריפה. ונראין דברי מדברין, שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, והוא אומר על ראשון אחרון, ועל אחרון ראשון, ואני מונה לסדר פורעניות.

עיון בפיוט "אזכרה מצוק" מסליוחות לעשרה בטבת

אזכרה מצוק אשר קראני, פשליש מפות פחדש הנה הפני, גדעני, הניאני, הכאני, אך עתה הלאני: (איוב טו, ז) דעבני פשמונה בו שמתאלית וימית, הלא שלשתו קבעתי תקנית זמלך זנו אנסני לקחב דת קניתי, על גפי חרשו חורשיים, ה'אריכו מעניתי: (תהלים קכט, ג), זעמתי בתשעה בו בקלפה נחפר, חשך מעלי חיל חוד ואפר, סוף סוף בו הנותן אמרי שפר, הוא קורא הסופר. יום עשירי צנה פן בוזי החזות, פתב לך בספר המסחורין לזכרם גמס ונגדה, את עצם היום הזה. מנין סדר חודשים בעשרה בו העיר, נהי וילל פמו פי אפעייר סדר פורעניות פחדך לבבי נבעיר, פבא אלי הפליט לאמר הפתח העיר. על אלה על פני לבק זריתי, פאחי על ארבעתו לו חש פלפי זריתי, ארות על אלה קבתי לי פריית, אדיק הוא לו פי פיהו מריתי. קראתי שמך מתנתם על קעתי, ראה עניי ושמע קולי פגעתי חילי גא לשועתי, אל פועלים אונן לרוחתי לשועתי. זרח טבת מאד לקיתי בו, ונשתפו עלי סדר נתינו סררתי פשעתי נגלה לי טובה, האומר לים עד פה תבא:

Our God and God of our fathers

I remember the distress which befell me; three blows he inflicted on me in this month. He cut me down, he repressed me, he broke my heart, but now he has made me weary. On the eighth day thereof he crushed me (on both) right and left, therefore I have instituted all three of them as Fasts;¹ the Greek King compelled me (on the eighth day) to translate the (Holy) Law into Greek;² the ploughers ploughed upon my back,³ making their furrows long. On the ninth, I was denounced with reproach and shame; my robe of majesty and diadem were stripped off, and the giver of goodly words, Ezra the scribe, was forcibly torn away.⁴ On the tenth, the son of Buzi, the prophet (Ezekiel) was commanded to record in the Book of prophecy the date of this self-same day⁵ as a memorial for the despised and decaying people. The tenth day in the month, which is the tenth in the number of the months,⁶ causes me to open my mouth with cries and lamentation, and rekindles within my heart the series of punishments (particularly) when the fugitive came to me and said, "The city (of Jerusalem) is smitten!" For these I strew ashes on my face,⁷ for these four⁸ calamities I exclaimed, "Would that my heart were pierced with an arrow," for these troubles (I said): "Would that I had dug me a grave!" The Lord is righteous, for I have rebelled against his commandment. I call upon thy name, O Thou who relents over the evil⁹ (that befell me); look upon my affliction, and hear the voice of my prayer; hear my supplication, hasten, I beseech thee, my salvation; hide not thy ear from my sighing, (nor) from my cry.

Reader: In the month of Tevet I was sorely smitten, and the course of its path was changed to my detriment;¹⁰ I was rebellious, I transgressed; O manifest its goodness to me, O thou who sayest to the sea: "Thus far shalt thou come!"

¹) viz. the 8th, 9th and 10th of Tevet; the first two are not observed nowadays.
²) Ptolemy Philadelphus ordered the Hebrew Bible to be translated into Greek (c. 245 B.C.E.), and this version became known as the Septuagint. ³) v. p. 285, note 1. ⁴) The 9th of Tevet being the anniversary of his death. ⁵) The day of the siege. v. Ezek. 24.2. ⁶) Tevet is the tenth month of the Jewish civil year. v. R. Hash. 18b. ⁷) In former days casting ashes on the head was a sign of mourning. v. Job 2.12. ⁸) viz. translation of the Torah into Greek; the death of Ezra; the approach of the Babylonians to Jerusalem; Ezekiel receiving

